

**ПОПЕРЕДЖЕННЯ ЗАГРОЗ
НАЦІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ
У СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВІЙ СФЕРІ
В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ**

*О.Я. КРАВЧУК,
Інститут демографії
та соціальних досліджень НАНУ*

Вступ

XXI сторіччя знаменується тим, що значно посилюється взаємозалежність країн, включаючи їхню економіку, соціальну сферу, екологію, культуру. Ця взаємозалежність і взаємопроникнення, які одержали назву “глобалізація”, дедалі більше визначають стан і напрями розвитку країн.

У світі відбувається складний і суперечливий процес глобалізації економіки, у рамках якого здійснюються глибокі перетворення у всій системі світового господарства, у національних економіках, у сфері соціально-трудова відносин. Глибокі зміни в процесах трудової діяльності, організації праці, у структурі зайнятості, трудових відносинах ставлять перед економічною наукою проблему дослідження еволюції світового ринку праці. Розподіл і використання трудових ресурсів набуває трансграничного характеру, тому виникає завдання наукового обґрунтування концептуальних засад попередження загроз національній безпеці на основі визначення ступеня конструктивності регулювання соціально-трудова відносин у рамках національної держави та наднаціональних об’єднань.

Методологія глобалізації як економічної концепції лише починає створюватися. Ще не тільки не визначена термінологія та методи аналізу в рамках глобалізації, а й самі явища, якими слід оперувати, не сформовані. У глобалізацію як концепцію нової економіки вкладаються і факти та прогнози існуючої реальності, й надії, небезпеки, очікування людства. Використання методології глобалізації при аналізі міжнародних відносин та формулюванні національних інтересів і пов’язана з цим зміна структури гуманітарних потреб людей залежать не лише від волі людини, а й від об’єктивної ситуації в країні та у світі в цілому.

Глобалізація впливає на трудові відносини, національні ринки праці та зайнятність населення. Національні сегменти робочої сили формують єдиний світо-

вий ринок праці. Констатація світової робочої сили відображає єдність її ринку в сучасних умовах, особливо тому, що національні держави, незалежно від політичних систем, прийняли правила ринкової економіки.

Актуальність дослідження світового ринку праці в умовах глобалізації визначається як значимістю цієї підсистеми для сучасної ринкової економіки, так і необхідністю переосмислити ті перетворення, які відбулися за останні двадцять років у світовій економіці, та оцінити їх вплив на соціально-трудова сферу.

Постановка завдання

Протягом останніх десятиліть глобалізація реально проявляється та досліджується як ключова тенденція світогосподарського розвитку.

Глобалізація світогосподарських зв'язків – посилення взаємовпливу та взаємозалежності різних факторів і сфер економіки в області світогосподарських відносин. Це багатофакторна взаємодія різноманітних явищ міжнародного життя (соціальних, політичних, релігійних та ін.). Процес глобалізації охоплює всю систему міжнародних економічних відносин (МЕО). Глобалізація припускає екстенсивні та інтенсивні напрями розвитку. Вона несе переважно позитивні початки, але може мати й негативні наслідки. У цей час відбуваються глибокі зміни у всій системі міжнародних відносин. Структури національного виробництва та фінансів стають взаємозалежними, що прискорюється збільшенням кількості укладених і реалізованих зовнішніх угод [13, с. 57–79]. Жодна національна економіка, незалежно від розмірів країн (великі, середні, малі) і рівня розвитку (розвинені, зростаючі, перехідні), не може більше бути самодостатньою, виходячи з національних факторів виробництва, технологій і потреби в капіталі. Будь-яка держава не здатна раціонально формувати та реалізовувати економічну стратегію розвитку без врахування пріоритетів і норм поведінки основних учасників світогосподарської діяльності.

Дослідження проблем глобалізації та їх впливу на сферу соціально-трудова відносин як наукового напряму перебуває в стадії становлення. Серед поглядів учених, які досліджують подібні проблеми, спостерігається широкий діапазон у підходах і методології аналізу глобалізації, трактуванні змісту, рушійних сил, механізмів і термінів дії. Проблеми регулювання соціально-трудова відносин в умовах глобалізації розглянуті в роботах У. Бека, Е. Вайцзеккера, І. Валлерстейна, Дж. Стігліца, Т. Фрідмана та інших авторів. В Росії та Україні ці питання досліджувалися в працях Білоруса О.Г., Бузгаліна А.В., Волькова О.Г., Делягіна М.І., Долгова С.І., Дорогунцова С.І., Іноземцева В.І., Кочетова Е.Г., Міхеева В.В., Неклеса А.А., Пирожкова С.І., Скаленко А.К., Ткача А.А. та ін. Методологія формування світового ринку праці представлена в роботах Геєця В.М., Жирицького А.К., Кіян Т.М., Ридванова Н.Ф., Цвильова Р.І., Чухна А.А.

Однак комплексна проблема глобальної трансформації та національної регіоналізації ринку праці вивчена недостатньо. Визначення методологічних основ аналізу світового ринку праці, виявлення його якісно нових характеристик і тенденцій розвитку в умовах глобалізації є надзвичайно важливим. Вивчення світових тенденцій розвитку економіки необхідне для розуміння процесів, що відбуваються в сфері соціально-трудова відносин, для вибору на цій основі відпо-

відного вектора розвитку ринку праці України. Становлення економіки знань і посилення міжнародної конкуренції приводить до того, що ринок праці постає найважливішим фактором розвитку економіки. Специфіка ринку праці України, пов'язана із трансформацією економіки, вимагає аналізу тенденцій світового ринку праці та розробки на цій основі ефективного механізму регулювання національного ринку праці.

Метою цієї статті є виявлення загроз національній безпеці та визначення концептуальних засад їх попередження в соціально-трудої сфері на основі розробки методологічних принципів оцінки соціально-економічних наслідків глобалізації в період переходу до постіндустріалізму.

Результати. Глобалізація як процес зародилася не в останні десятиліття. Сам термін "глобалізація" виник понад 400 років тому, але найбільшого поширення набув у середині минулого сторіччя. Глибоко досліджувати глобалізацію почали не так давно, але досить інтенсивно – тільки основних шкіл з цієї проблематики налічується шість. Сучасна економічна енциклопедія трактує глобалізацію як категорію, що відображає процес обміну товарами, послугами, капіталом і робочою силою, що виходить за межі офіційних державних кордонів і з 60-х років минулого сторіччя набуває форми постійного та неухильно зростаючого переплетення національних економік [15, с.67]. Це визначення, на наш погляд, досить широко відображає характер і сутність процесу глобалізації.

Концептуально методологічну основу дослідження нових соціально-економічних явищ і процесів в умовах глобалізації та становлення постіндустріального суспільства визначає системний підхід. Однозначно оцінити вплив глобалізації економіки на світові процеси в соціально-трудої сфері не можна. Є переваги й недоліки.

Вихідним концептуальним положенням виступає теза, яка стверджує, що глобалізація – це прогресуючий поділ праці у світовому масштабі, який досяг високого рівня [10, с.219]. Це проявляється в посиленні конкуренції на товарних ринках через стимулювання міжнародного торговельного обміну внаслідок політики лібералізації торгівлі.

Позитивне значення глобалізації важко переоцінити: незмірно множаться можливості людства, більш повно враховуються всі сторони його життєдіяльності, створюються умови для гармонізації [5; 7; 13]. Глобалізація світової економіки створює серйозну основу для вирішення загальних проблем людства. Як переваги процесів інтернаціоналізації можна назвати: поглиблення спеціалізації та міжнародного поділу праці; економія на масштабах виробництва; вираш від вільної торгівлі; стимулювання подальшого розвитку та поширення нових технологій; загострення міжнародної конкуренції; підвищення продуктивності праці в результаті раціоналізації виробництва на глобальному рівні та поширення передових технологій; можливість мобілізації більш значного обсягу фінансових ресурсів; створення серйозної основи для вирішення загальних проблем людства, об'єднання зусиль світового співтовариства та координація дій у різних сферах.

Ступінь позитивного впливу глобалізаційних процесів на економіку окремих країн залежить від місця та статусу, що вони займають у світовій економіці. Несправедливий розподіл благ від глобалізації породжує загрозу конфліктів на

регіональному та національному рівнях. Глобалізація приводить до виникнення нової моделі світу – 20:80. 80% усіх ресурсів контролює так званий “золотий мільярд”, що охоплює лише п’яту частину населення планети. Процвітаючі 20% країн розпоряджаються 85% світового ВВП. З 1960 року розрив між найбагатшими й найбіднішими країнами більш ніж подвоївся, що підтверджує неспроможність усяких обіцянок справедливості в наданні допомоги країнам, що розвиваються. Взаємозалежність, властива світовому розвитку на початку та у середині ХХ століття, змінюється однобічною залежністю “третього світу” від “першого”. Наводяться дані, що від глобалізації в остаточному підсумку виграє лише 15% мешканців у західному світі, тоді як залишаються практично не порушеними нею такі масиви, як Китай, Індія, Південно-Східна Азія та Латинська Америка [8, с. 105–112].

На наш погляд, можна виділити три типи загроз національній безпеці: існуючі для всіх країн; такі, що потенційно виникають у менш розвинених; наявне можливі в промислово розвинених країнах [2; 6; 14].

В умовах економічної глобалізації можливий прояв руйнівного впливу відцентрових сил, пов’язаних із цим процесом, що може призвести до розриву традиційних зв’язків усередині країни, деградації неконкурентоспроможних виробництв, загострення соціальних проблем, утвердження відповідних моделей поведінки. Як проблеми, що потенційно здатні викликати негативні наслідки від глобалізації, можна назвати: нерівномірність розподілу переваг від глобалізації в окремих галузях національної економіки; можливість переходу контролю над економікою окремих країн від суверенних урядів до більш сильних держав; можлива дестабілізація фінансової сфери, потенційна регіональна або глобальна нестабільність через взаємозалежність національних економік на світовому рівні.

Найбільш хворобливі наслідки глобалізації можуть відчуті на собі менш розвинені країни, що належать до так званої світової периферії. Основна маса з них, беручи участь в інтернаціоналізації як постачальники сировини та виробники трудомісткої продукції, виявляються у всебічній залежності від передових держав і мають доходи менше, нестабільні та залежать від кон’юнктури світових ринків. Глобалізація для таких країн породжує, крім перелічених вище, й інші загрози: збільшення технологічного відставання від розвинутих країн; зростання соціально-економічного розшарування суспільства, що являє собою процес розпаду соціальних груп, розрив традиційних зв’язків між людьми, втрату індивідами об’єктивної приналежності і відчуття причетності до конкретної спільності, до певної професійної або етнічної групи; зубожіння основної маси населення; посилення залежності від стабільності та нормального функціонування світогосподарської системи; обмеження ТНК здатності держав проводити національно орієнтовану економічну політику; зростання зовнішнього боргу міжнародним фінансовим організаціям та іноземним інвесторам, що перешкоджає подальшому прогресу.

Промислово розвинені країни також можуть постраждати від процесів глобалізації. До соціально-економічних проблем, що потенційно мають місце в розвинених країнах у зв’язку із процесами глобалізації, належать: зростання без-

робіття в результаті впровадження нових технологій, що приводить до скорочення робочих місць у промисловості, посилює соціальне напруження; зміна структури виробництва та переміщення масового випуску трудомістких видів товарів до країн, які розвиваються, що важко вдаряє по традиційних галузях цих країн, викликаючи там закриття багатьох виробництв; ТНК, що висунулися на передній план, нерідко ставлять власні інтереси вище державних, у результаті чого роль національних економік слабшає, і частина функцій переходить до різних наддержавних організацій та об'єднань.

Однією із найбільших соціально-економічних загроз називають масштабне зростання безробіття. Прогнозується, що для функціонування світової економіки в цьому сторіччі буде досить 20% населення. Більше робочої сили не буде потрібно. П'ятої частини всіх, хто шукає роботу, вистачить для виробництва товарів першої необхідності та надання всіх дорогих послуг, які світове співтовариство зможе собі дозволити. У 80% населення будуть колосальні проблеми. Як загрозу можна відзначити потенційне зростання безробіття в результаті перерозподілу компаніями країн з високою вартістю робочої сили частини своїх виробничих потужностей у країни з низькою оплатою праці. Експорт робочих місць може виявитися небажаним для економіки ряду держав. Але найчастіше за таких умов компанії розвинутих країн припиняють випуск збиткової продукції та переходять до виробництва товарів, що потребують використання висококваліфікованого персоналу. Відбувається перерозподіл робочої сили. У результаті робітники з більш низькою кваліфікацією залишаються незатребуваними, у їхньому середовищі росте безробіття, їхні доходи падають. А як негативний наслідок глобалізації вказується помітне збільшення розриву в рівнях заробітної плати кваліфікованих та менш кваліфікованих працівників [8, с. 217–242].

Наступну загрозу справедливо пов'язують із мобільністю робочої сили. Масова міграція населення, що набуває глобального характеру, перетворюється на серйозне джерело загострення соціально-економічної ситуації у світі. Дестабілізуючими факторами є нові форми зайнятості та глобалізація ринку робочої сили. Приплив дешевої робочої сили ззовні загострив конкуренцію на ринку праці розвинутих країн, що привело до ускладнення в них міжетнічних відносин і росту націоналізму. Негативні наслідки свободи переміщення робочої сили вже давно визнають як потенційну небезпеку, а сьогодні в багатьох країнах її вважають цілком реальною. Тому майже всі держави ввели ті або інші форми контролю над вільним переміщенням робочої сили. Але, слід зазначити, що найбільш підготовлена робоча сила, яка становить собою високу цінність, вирізняється більшою мобільністю та здатна ефективно відшукати свою ринкову нішу. В умовах глобалізації всі країни спробують залучати талановитих фахівців і кваліфікованих працівників, охоче надавши їм візи та приваблюючи на свій ринок. Виникнення міжкраїнового перепливу робочої сили призведе до глобального підвищення продуктивності праці, оскільки це буде досягнуто оптимумом у розподілі трудових ресурсів.

Однією із суттєвих проблем сучасності є потенційна глобальна нестабільність через взаємозалежність національних економік на світовому рівні. У результаті локальні економічні коливання або кризи в одній країні можуть мати регіональні

або навіть глобальні наслідки. Така можливість є не лише теоретичною, а й цілком реальною, що підтверджує фінансова криза в Азії.

Таким чином, економічна глобалізація несе із собою не тільки переваги, а й негативні наслідки та потенційні проблеми. Вона супроводжується: взаємозалежністю фінансових ринків; ростом спекулятивних валютних потоків між державами та вторинними фінансовими ринками; станом платіжної та торговельної розбалансованості, що у сукупності значно обмежує можливість формування незалежної макроекономічної політики на національних рівнях [2]. Особливо жорстко така обмеженість у визначенні перспектив економічного росту стосується політики в сфері праці.

Проявом недоліків та національної небезпечності впливу глобалізації економіки на соціально-трудова сферу є поглиблення вже існуючої нерівності в сфері зайнятості, у сфері продуктивності праці, доходів, матеріального добробуту та постає перешкодою в розвитку соціально-трудова відносин [7, с. 96–112]. За останні 10 років глобальна економіка зростала приблизно на 2–3% у рік. За цей же час розрив між багатими та бідними країнами збільшився у 10 разів. За даними дослідників, прогресивне входження у світ глобалізуючої економіки можливе тільки тоді, коли середньодушовий дохід населення перевищуватиме 800 доларів США на місяць, що вимагає від роботодавців постійно працювати в напрямі підвищення заробітної плати [8, с. 165–172].

Глобалізація, підвищуючи рівень продуктивності праці за рахунок новітніх технологій, призводить до скорочення чисельності працюючих, і насамперед робітників. Для попередження цього необхідно в першу чергу підвищувати інвестиції в капітал на всіх рівнях.

Ми поділяємо думку дослідників, які вважають, що найважливішим проявом глобалізації економіки є посилення регіональної інтеграції. Негативом такого явища вони справедливо вважають послідовне закриття можливостей для розвитку постіндустріального світу. Автори досліджень стверджують, що в межах передових західних країн формується замкнута господарська система. Цей процес відбувається в чотирьох напрямках: концентрація в постіндустріальному світі більшої частини інтелектуального та технологічного потенціалу людства; зосередження основних торговельних оборотів у межах співтовариства розвинутих країн; замкнутість інвестиційних потоків; різке обмеження міграційних процесів із “третього світу” в закриті регіони планети [13, с. 51–62].

Деякі розвинені регіони мають потребу в закордонній робочій силі. При цьому залучають як висококваліфікованих працівників (учених та професіоналів з менш розвинених країн у США, Канаду, Німеччину, Ізраїль й ін.), так і громадян із вторинного ринку праці – низькокваліфікованих. При цьому переслідують такі цілі, як сприяння поліпшенню фінансово-економічної ситуації за рахунок дешевшої робочої сили та заповнення непрестижних робочих місць, важких і шкідливих виробництв. Особливу роль для розвинутих країн відіграє використання трудового потенціалу вчених, на підготовку яких не потрібно витратити великі кошти, а віддачу – мають відразу.

Проблема інтелектуальної міграції є надзвичайно гострою й для України. За різними оцінками, в 90-х роках ХХ сторіччя Україна втратила від 15 до

20% інтелектуального потенціалу в наслідок еміграції найбільш підготовленої робочої сили. І це не випадково. Вплив процесів глобалізації на стан ринку праці наочно бачимо на прикладі України, де реальністю є “вимивання” з національного ринку праці не тільки перспективних учених, а й робітників з високим та середнім рівнями освіти. Створення таких робочих місць, які погіршують професійну структуру та перспективи зайнятості в галузях, що можуть і повинні стати пріоритетними, призводить до росту незатребуваності накопиченого людського капіталу. Потенційна або реальна загроза втрати робочих місць під впливом глобалізації створює в суспільстві атмосферу непевності та негативно впливає на підтримку балансу інтересів між найманими робітниками та роботодавцями [2; 5; 7].

Складовою процесів глобалізації є зростаюча мобільність робочої сили, інтенсифікація міграційних процесів, наслідки якої є суперечливими. Для країн, які не проводять зважену міграційну політику, серйозним випробуванням для національних ринків праці постає: зростаюча конкуренція з боку країн з низьким рівнем заробітної плати; скорочення кількості робочих місць, які зайняті корінним населенням; зниження середнього рівня заробітної плати, особливо некваліфікованої та навіть кваліфікованої робочої сили. Інтенсифікація процесів глобалізації супроводжується масовим прагненням роботодавців знижувати заробітну плату та зменшувати витрати на поліпшення умов праці. Це не може негативно не відбитися на зайнятості.

Негативний вплив глобалізації на соціально-трудові відносини в цілому та на зайнятість населення, зокрема, розвиває стійку тенденцію до використання політики трудового протекціонізму – захисту національних ринків праці. Трудовий протекціонізм – це завжди синтез і наслідок політичного, економічного, фінансового та товарного протекціонізму. До методів захисту відносять такі регулятори, як квотування та ліцензування імпорту, вибір шляхів технологічного розвитку, цілеспрямовану експертизу міжнародних технологічних та економічних проектів, регулювання валютних курсів. Однак на ринку праці використовуються також свої специфічні методи захисту: адміністративне обмеження емігрантів (робочої сили), регулювання ціни на робочу силу (заробітної плати) на національному ринку праці та ін. У цих умовах, як вважають експерти МОП, доцільно проводити відповідну фінансову та промислову політику на національному рівні, що сприятиме конкурентоспроможності внутрішнього виробництва та ефективній перебудові підприємств, тимчасово захищаючи при цьому внутрішній ринок у його найбільш уразливих для імпорту галузях з низькою доданою вартістю [12, с. 45–52].

Особливо гостро економічна глобалізація позначається на галузевій структурі зайнятості в Україні. Досить навести такий приклад. При більших запасах вугілля в Україні одна за одною закриваються вітчизняні шахти. Видобуток вугілля за останні 10 років скоротився майже в 3 рази. Тому в шахтарських регіонах час від часу виникає соціальна напруженість. У той же час внаслідок недостатності вугілля для металургійної промисловості його завозять із-за кордону. У кілька разів скоротилося виробництво в легкій промисловості та машинобудуванні, а з ним і зайнятість у цих галузях. Однак підвищується питома вага про-

дукції в екологічно шкідливих галузях, таких як металургія. Все це посилює безробіття, вимагає значних коштів на перекваліфікацію вивільнених працівників, на більшій за обсягом виплати соціальної допомоги, дає поштовх до еміграції переважно молодих і середнього віку фахівців з більшим практичним досвідом [10, с. 235–237].

Однозначно оцінити вплив глобалізації економіки на соціально-трудова сферу практично неможливо, адже баланс позитивних і негативних наслідків постійно змінюється. Країнам необхідно адекватно реагувати на глобалізаційні процеси, щоб адаптуватися до нових умов і скористатися шансами, які надає інтернаціоналізація світової економіки. Негативні аспекти глобалізації пов'язують із потенційними конфліктами, якими вона чревата, хоча їх можна пом'якшити шляхом розвитку глобального співробітництва на основі угод політичного характеру, створення та функціонування міжнародних інститутів.

Міжнародна організація праці (МОП) не залишається осторонь від процесів економічної глобалізації. Україна як рівноправний член міжнародного співтовариства, бере активну участь у роботі МОП. У зв'язку з нинішнім посиленням негативного впливу глобалізації на соціально-трудова відносини МОП зосереджує свою увагу насамперед на: контролі міжнародних трудових норм; захисті прав людини; забезпеченні рівних можливостей громадянам; сприянні зайнятості населення; структурній перебудові; поліпшенні умов життя; захисті навколишнього середовища. Для пом'якшення негативних наслідків глобалізації світової економіки в соціально-трудова сфері 86-я сесія МКТ 18 червня 1998 р. схвалила декларацію МОП про основні принципи та права в сфері праці і механізми їх реалізації. Визначено чотири концептуальні принципи, а саме: свобода об'єднання та визнання права на ведення колективних переговорів; скасування всіх форм примусової або обов'язкової праці; заборона дитячої праці; неприпустимість дискримінації в сфері праці та зайнятості [7, с. 114]. На думку фахівців МОП, ратифікація країнами світу міжнародних трудових норм, якими є Конвенції, прийняті цією організацією, включення даних норм у національне законодавство мають сприяти оптимізації відносин між працею та капіталом, зміні ситуації, коли перевага у формуванні умов трудових договорів усе більше відповідає інтересам роботодавців [12]. За сучасних умов принципового значення набуває проблема відкритості економіки України. Фахівці МОП, аналізуючи її, дійшли висновку, що в країнах з перехідною економікою, у тому числі й в Україні, економіка стала однією з найбільш відкритих. Водночас досвід більшості країн світу беззастережно свідчить, що процеси лібералізації зовнішньоекономічних зв'язків регулюються в масштабах держави найбільш серйозно та рішуче. Тому не випадково, як уже підкреслювалося, що Україна має обмежене коло двосторонніх договорів щодо міграції населення.

Висновки

Вирішення нагальних проблем соціально-трудова сфери безпосередньо пов'язане з реформуванням національної політики зайнятості. За сучасного стану ринку праці України неприпустимо політику зайнятості формувати та реалізувати у вузькому її розумінні, як комплекс заходів, що проводяться на регіо-

нальному рівні за участю державної служби зайнятості. Відпрацьовуючи власну модель регулювання національного ринку праці, необхідно враховувати сучасні тенденції формування політики зайнятості в країнах з розвинутою ринковою економікою. Відповідно до сучасного бачення правлячих кіл розвинутих країн та актуальної концепції подолання загроз національній безпеці в соціально-трудої сфері на етапі її постіндустріального розвитку, вузловим її центром має стати соціальна політика, орієнтована на вирішення проблем зайнятості. Аналіз політики зайнятості розвинутих країн дає змогу зробити такі висновки концептуального характеру:

- заходи державної політики зайнятості на ринку праці, спрямовані переважно на перенавчання безробітних і розвиток суспільних робіт є недостатніми для вирішення проблем зайнятості;
- сподівання на те, що проблеми зайнятості можна вирішити тільки гнучкістю ринку праці, є безпідставними;
- є необхідність збереження сильних позицій держави в розробці та реалізації політики зайнятості, забезпечення інтеграції останньої в загальну економічну політику;
- оптимізувати параметри ринку праці можна за умови об'єднання важелів державного та договірної регулювання соціально-трудої відносин на принципах соціального партнерства;
- найбільш ефективними варто визнати заходи, що становлять зміст активної політики на ринку праці та спрямовані на попередження значних масштабів безробіття, стимулювання сукупного попиту на робочу силу, якнайшвидше повернення незайнятих до складу функціонуючої робочої сили;
- вирішення проблем зайнятості потребує формування системи соціального захисту безробітних, котра повинна змушувати їх до пошуку нового робочого місця.

Особливо актуальними та надзвичайно необхідними для України є висновки щодо необхідності збереження та посилення позицій держави у виробництві та реалізації політики зайнятості, а також найбільш ефективних засобів активної політики на ринку праці та попередження значних масштабів безробіття, що може бути досягнуто переважно за рахунок створення економічно доцільних робочих місць і раціонального використання діючих. Таким чином, саме за активної участі держави в Україні має бути вирішене найскладніше питання забезпечення національної безпеки: відпрацьовування та реалізація найбільш раціональних протекціоністських методів захисту національного ринку праці, підвищення рівня “закритості” окремих територіально-економічних зон, сегментів трудової сфери.

Джерела

1. *Барет-Рид П.* Глобализация и экономическая безопасность / Интервью с генеральным директором Бюро МОТ в Москве // Человек и труд. – 2003. – №3. – С.1–6.
2. *Будзан Б.* Глобализация: новый вызов менеджменту Украины // Зеркало недели. Межд. обществ.-полит. еженедельник. – 2002. – № 29 (404).

3. Бузгалин А.В., Колганов А.И. Теория социально-экономических трансформаций. (Прошлое, настоящее и будущее экономик “реального социализма” в глобальном постиндустриальном мире). – М.: ТЕИС, 2003. – 680 с.
4. Гець В.М. Концепція економічної безпеки України. – К.: Логос, 1999. – 56 с.
5. Глобалізація і безпека розвитку: Моногр. / Кер. авт. кол. О.Г. Білорус; Ін-т світової екон. і міжнар. відносин НАН України.– К.: КНЕУ, 2001. – 733 с.
6. Дорогунцов С.І. Безпека розвитку і безпека стабільності – відповідь на виклики глобалізації / С.І.Дорогунцов, О.М.Ральчук, А.М.Федорищева. – К.: Знання, 2004. – 40 с.
7. Колот А.М. Соціально-трудові відносини: теорія і практика регулювання: Монографія. – К.: КНЕУ, 2003. – 230с.
8. Мартынов В.А., Дынкин А.А. Мир на рубеже тысячелетий (прогноз развития мировой экономики до 2015г.). – М.: Новый век, 2001. – 348с.
9. Пирожков С.І. Концептуальні підходи до формування систем національної безпеки України // Стратегічна панорама. – 2003. – № 1. – С. 93–106.
10. Скаленко А.К. Глобальные резервы роста: Пер. с укр. / Науч. ред. и предисл. чл.-кор. НАНУ О.Г. Белоуса. – К.: информ.-издат. центр “Интеллект”, 2002. – 428 с.
11. Справедливая глобализация: создание возможностей для всех / Доклад Всемирной комиссии по социальным вопросам глобализации // Генеральная Ассамблея ООН. Экономический и Социальный Совет. – Женева: МТБ, 2004. – 202 с.
12. Сотрудничество в условиях перемен: Деятельность МОТ в 2001–2004 гг. / Доклад Генерального директора МОТ // Седьмое Европейское региональное совещание, Будапешт, февраль 2005г. – Женева: МБТ, 2005. – 88 с.
13. Ткач А.А., Вольков О.Г. Соціально-економічна трансформація суспільства в умовах глобалізації. – Запоріжжя, 2003. – 134с.
14. Толстов С. Конфліктогенність сучасних світових процесів: виклики для національної безпеки України. Фрагмент статті “Десять кроків у ХХІ століття: міжнародна та національна безпека в уявленні сучасників” // Політична думка. – 2001. – №3.
15. Экономическая энциклопедия / Гл. ред. Л.И.Абалкин. – М.: ОАО “Издательство “Экономика”, 1999. – 657 с.

Анотація. Рассмотрено методологическую основу исследования новых социально-экономических явлений и процессов в современных условиях глобализации и формирования постиндустриального общества. Показаны процессы глобализации в отраслевой структуре занятости в Украине. Освещены преимущества и недостатки процессов глобализации как в развитых странах, так и в странах с переходной экономикой.

Summary. Methodological principle of research of new social – economic facts and processes in present conditions of globalization and post – industrial society formation has been considered . The globalization processes in industrial employment of Ukraine are shown. The advantages and drawbacks of globalization in developed countris and countris with transitional economy have been stated.

Стаття надійшла до редакції журналу 25.09.2007 р.